

STJØRNA

HEIMBYGDA VÅR

Gangstøa på Selnes omkring 1921

Stjørna heimbygdslag

ÅRSHEFTE NR. 4 - 2008

Historier fra Stjørna

Det er forunderlig hvor mye som finns av historier og stoff fra gamle Stjørna. Dess mer en leiter, dess mer finner en. Det gjelder historier om personer, hendelser og ikke minst interessante bilder som forteller om gamle dager.

Vi har prøvd å finne varierte innslag og stoff fra hele Sør-Stjørna som vi hovedsakelig dekker. Vi trenger mange som vil gripe pennen fatt. Oppfordringen er som tidligere å komme med det du har om det er kort eller langt, bilder eller tegninger, oppskrifter eller artige historier.

Vi synes vi har fått fram noe som kanskje ikke er så kjent. I år har vi en omtale av Johan A. N. Selnes. En kulturperson som fortjener å bli husket. Kanskje er han bedre kjent utenfor heimbygda og vi er glad for vi får bruke hans bilder, historier og dikt.

INNHold

Her følger en oversikt med tittel og forfatter/referent.

Et omfattende forfatterskap	Bjarne J. M. Selnes
Til trønderne i Vesterheimen	Johan A. N. Selnes
Silda	Roar Børø
Johan Hoøya og sjøormen	Anders Halten
Gurianna Ingebrigtsdatter Holvatnet	Per Husby
Drukningulykke i Lysvassfossen	Eilif Rødsjø
Taus i Pettersvika	Ingeborg Skalmerås/Terje Breivold
Slektsgransking	Per Husby
Brevet heim	Kristian Bjørkvik
Sangertur 1932	Ellev Aune
Refsnes i Stjørna	Kristin Prestvold

Bildet på forsida er av Johan A. N. Selnes fra ca. 1921

Trykt hos Skipnes AS desember 2008

God jul til alle medlemmer og støttespillere

STJØRNA HEIMBYGDSLAG

Per Husby
Leder og ansvarlig redaktør
per.husby@online.no

Kulturminneåret 2009

Heimbygdslaget har flere ganger hatt arrangement i forbindelse med de årlige europeiske kulturminnedagene. Dette har vært populært og godt besøkt og gitt mulighet til å trekke fram lokale forhold som det er verdt å minnes.

I 2009 vil det bli et nasjonalt kulturminneår. Temaet er "Dagliglivets kulturminner". Formålet er å få fram alle typer kulturminner og det er bred innsats både fra myndighetene og frivillige organisasjoner. I 2009 vil de frivillige få en større plass enn tidligere.

I Rissa har museet og historielagene dannet en komité som skal få fram ideer og stå i spissen for arbeidet. De som er med er Museumslaget Staveringen, Rissa bygdemuseum og Historielag, Museet Kystens Arv og Stjørna Heimbygdslag. Komiteen er oppnevnt av Hovedutvalget for oppvekst og kultur og sekretær er kulturleder Sverre Vik.

Det er kommet fram mange ideer om hva som bør gjøres i kommunen over et bredt spekter. Utfordringen blir å konkretisere det og få med flest mulig på en dugnad. Oppgavene er mange.

Bilder fra Stjørna

I forbindelse med arbeidet med bygdeboka har vi nå fått et samarbeid med biblioteket i Rissa med å katalogisere bilder og legge dem ut på kommunens hjemmeside. Under "Kultur og fritid" finner en "Historisk bildearkiv". Der finner en først flyfoto over mange gårder og hus.

Under "Lokalhistorisk arkiv i Rissa bibliotek" kan en søke i "Lokalhistorisk arkiv". Ved å bruke Stjørna som søkeord får en opp de bilder som er lagt ut. Vi er i startfasen så mer kommer etter hvert.

Hjemmeside

Vår hjemmeside har ligget nede en stund, men nå regner vi med å få den i orden. Einar Aasprong og Inger Lisa Lillemo samarbeider om en ny utgave. Søk på stjorna.no.

Sverre Geir Ludwigsen har også lagt ut en rekke bilder fra Stjørna. Søk på hans navn så kommer du til hans hjemmeside med mange fine bilder.

Bjarne Selnes er sønn av Johan A. N. Selnes som har etterlatt seg en kulturskatt av gamle bilder, dikt og historier fra først på 1900 tallet. Bjarne Selnes har nedlagt et meget stort og verdifullt arbeid med å samle og katalogisere bilder og skriftlig materiale etter sin far. Han har samlet farens dikt i en bok på nesten 500 sider. Det er flere dikt på hver side og diktene er trykt i 99 aviser, bøker og tidsskrift.

Et omfattende forfatterskap i 50 år

Om forfatteren og korrespondenten
Johan A. N. Selnes

Av Bjarne J. M. Selnes.

Johan A. N. Selnes

Det er gått 126 år siden Johan Andreas Nilsen Selnes (28.aug.1882-18.april 1949) ble født på husmannsplassen Dalakleiva i Stjørna.

Som 11-12-åring bodde han en tid i Hafella hos Lovise og Jakob Jensen og hjalp til med forskjellige gjøremål på småbruket der. Senere ble han gjetergutt på seteren til Jens Pedersen Selnes. Ved folketellingen 1900 er det notert at han arbeidet på en torvstrøfabrikk. Dette var muligens ved Øyan på Selnes, hvor jeg kan huske at det var store torvdammer etter torvtaking da jeg var gutt. Ellers jobbet han på forskjellige gårder i grenda.

Tidlig avslørte han interesse for skriving og avisarbeide, som utviklet seg fra små vers til et omfattende forfatterskap og journalistisk virksomhet, som varte gjennom hele hans liv.

Allerede mens han gikk på folkeskolen begynte han å "håndtrykke" en liten avis som han kalte for "Selnes Tidende" og hadde stoff fra hjembygden. Etter at han var konfirmert ble det startet et ungdomslag i grenda, og snart var han igang med å "gi ut" en noe større håndskrevet avis, som han kalte for "Nybrott", oppkalt etter ungdomslaget navn. Denne ble meget godt mottatt, og ble opplest på lagets møter iflg. avisen "Trønderungdommen", som kom ut på Svorkmo.

I sine "Nedtegnelser", som ble skrevet i Portland i 1916, skriver han om dette ungdomslaget og innholdet i avisen at det var som man kunne vente seg av en 17-åring, som går og drømmer seg bort i luft og ikke vet det ringeste om selve livet og livskampen.

Omkring århundreskiftet tok han også opp fotografering, og mange av bildene er kommet på trykk utgjennom årene.

På vårparten 1900 fikk han sine første ord på trykk i avisen "Trønderungdommen". Nå gav han etter hvert bidrag til flere aviser og tidsskrifter. Nevnes kan "Fjell-Ljom", "Vaar-Von", "Heimkjær", "Lys over Land" og "Norsk Ungdomsblad". I disse bladene var han mer eller mindre fast bidragsyter frem til våren 1906, da han som mange andre, utvandret til Amerika.

Johan Selnes hadde også en bror, Alfred Kristian, som hadde reist til Amerika tre år tidligere. Det var han som sendte hjem amerikabilletten til Johan Selnes. Alfred Kristian bodde i Portland og arbeidet som brotømmermann ved jernbaneselskapet Southern Pacific Company. Under et arbeide ovenfor Oregon City forulykket han i 1915 og døde, bare 35 år gammel. Han ble gravlagt på "Rose City Cemetery" i Portland. Jernbaneselskapet måtte betale skadeserstatning, da årsaken til ulykken ble tilskrevet uforsvarlighet fra selskapets side.

I emigrantprotokollen på Statsarkivet i Trondheim er det notert at Johan Selnes var fisker og at han skulle til Boston på farmerarbeide, men i Amerika havnet han på den amerikanske vestkyst, nærmere bestemt i Astoria, Oregon. Her begynte han å arbeide på et sagbruk, Astoria Lumber Co., eid av svensker. Innimellom drev han også laksefiske på Columbia River.

Som mange flere reiste Johan Andreas Nilsen som han het i Emigrantprotokollen, med SS Tasso.

Men enhver anledning som bød seg, benyttet han til å skrive dikt, fortellinger og nyheter i flere norskamerikanske blader, og ble etter hvert fast bidragsyter til flere av dem. Bladenes navn var bl.a. "Vestkysten", "Tacoma Tidende", "Pacific Skandinaven", "Ungdommens Ven", "Spokane Skandinav", "Everett Ekko", "Skandinaven", "Decorah-Posten", "Reform" og "Washington Posten", for å nevne noen. Etter hvert ble han bidragsyter til over 70 forskjellige publikasjoner i Amerika!

Avisen "Gaa Paa" for 13. oktober 1917, som kom ut i Minneapolis, forteller at han var med å stifte en arbeiderforening 17. november 1914 i Astoria.

Vinterbilde av Dalekleiva, barndomshjemmet til Johan Selnes, fotografert av ham selv omkring 1903. Bildet er tatt mot nordøst og vi kan se Kråkholmen og Sørfjorden i bakgrunnen.

Sommeren 1915 ble han syk, og legene i Astoria mente at han hadde fått tuberkulose, og måtte flytte til Portland, der han ble innlagt på

Waverly Sanatorium. Her gikk han inn og ut av sanatoriet i flere år. Han hadde også opphold på det svenske Emanuels Hospital en tid. Etter oppfordring fra forfatteren Waldemar Ager (1869-1941), som også var redaktør i den norskamerikanske avisen "Reform", gikk "Decorah-Posten" i spissen for en storstilt frivillig innsamling av penger, som skulle dekke sanatorieoppholdet, som kostet \$ 160 i måneden. Også andre norskamerikanske blader fulgte opp, og "Norsk Ungdomsblad" i Norge gjorde det samme, og en må bare bøye seg for den innsatsvilje de utviste.

Nå viste det seg at det ikke var tuberkulose, men at det var nervene som var tynnslitt, og at det var tilsynelatende hvile, passende næring og pleie som han trengte aller mest.

At hans bror forulykket først på året 1915, og døde 15. juli samme år er sannsynligvis årsaken til at nervene slo seg vrang.

I tidsskriftet "Mere Lys", januar 1916, som kom ut i Hanska, Minnesota, skriver han selv: "Det var ikke bare lungene, men også et nedslitt nervesystem og et hjerteonde jeg led av, og fremdeles lider av. Lægene i Astoria var som null og nix; de forstod ikke svært meget. Men det er dog kanskje også let at ta feil, selv for en doktor."

Bestyreren for sanatoriet er en gråhåret ærverdig mand, fra hvis åsyn vennlighet og menneskekjærlighet lyser. Jeg holder av ham. Og han har godt ry som læge. Folk fra alle kanter av kloden kommer til ham for råd og helbredelse."

"Decorah-Posten" hadde vært i kontakt med overlegen på sanatoriet og skriver 1. september 1916, at lungene er gode, men at nervene fortsatt er i ulaget. Også mine to eldre brødre husker at far fortalte at han aldri hadde hatt tuberkulose. Sanatoriet, hvor han hadde opphold, var jo heller ikke for tuberkulose, men for pasienter med nervøse lidelser. (Se annonse ang. Waverly Sanatorium). Derimot fikk han den kroniske hudsykdommen, psoriasis, som han arvet etter sin mor.

Waverly for
Sanatorium Treatment
of Nervous
Diseases.

Weirmitchell Rest Cure
and other special forms of treatment.

OFFICERS:

W. T. Williamson, M. D., President.
J. F. Calbreath, M. D., Vice-Pres.
W. H. Williamson, M. D.,
Sec'y.-Treas.

PORTLAND, OREGON.

Etter hvert ble han bedre, og i 1920 forlot han Amerika og reiste tilbake til Norge. Etter hjemkomsten bodde han en tid på Øvre Baklandet 1 a, Trondhjem, men flyttet noe senere til hjemstedet og bodde i samme hus som sin bror og gamle foreldre i Gangstøa. Her fikk han disponere et loftsrom til kontor å skrive på. Mye ble skrevet i lyset fra parafinlampen, da strømmen på hans hjemsted ikke kom før etter hans død.

I 1930 giftet han seg med Ida Berntine Brandvik og kjøpte tomt av sin bror, og bygget samme år sitt hjem i Gangstøa, som fikk navnet Sørlund.

"Sørlund" hjemmet til Johan Selnes, bygget i 1930 i Gangstøa, Stjørna. Foto Johan Selnes 1930

Johan Selnes beholdt etter hjemkomsten fortsatt kontakten med USA og leverte regelmessig bl.a. såkalte "Trøndelagsbrev" med nyheter til mange norskamerikanske aviser. I 1921 ble han også fast Stjørnakorrespondent for "Dagsposten" i Trondhjem, samtidig som han hadde mange bidrag til andre norske aviser og tidsskrifter.

Mens han var i Amerika gav han ut fire bøker på Hanches forlag i Kristiania. Det var "Lyng" (dikt og fortellinger, 1912), "Kjærlighetens Seier" (fortelling, 1913), "Vaarsol" (dikt og fortellinger, 1914) og "Bølgeslag" (15 fortellinger, 1915). I Amerika gav han ut to bøker på K. C. Holter Publishing Co., Minneapolis. Den ene het "Vestlandstøner" (dikt og fortellinger), og kom ut i fire opplag 1918 og 1919. Den andre het "Kjærlighetens Seier og andre Fortællinger." (1920). Han skrev også et skuespill omkring 1910, som het "Hvirvelvind". Det er oppbevart i University of Minnesota. Etter at han kom hjem til Norge utgav han nok en bok på Hanches forlag. Den fikk navnet "Drøm, tro og længsel" (dikt, 1921).

I 1937-38 håndskrev han noen hefter som han kalte "Trøndelagen", og som han sendte til Trønderlaget i Amerika. Heftene inneholdt originale dikt og interessante små artikler om steder og folk i Trøndelag. Heftene er omtalt i "The Trønder-American" for 1937-38. Disse årbøkene for

Trønderlaget i Amerika, kom ut i Duluth og i Minneapolis.

Han komponerte også endel sanger for blandakor og mannskor, og flere av dem er kommet på trykk. I musikkens verden samarbeidet han endel med Rudolph Møller, Alfred Paulsen, samt Charles Lund i Amerika.

På hjemstedet startet han omkring 1930 "Selnes Barnekor". Under innvielsesfesten i forsamlingshuset "Åsvang", høsten 1933, var det en blandet underholdning og barnekoret sang bl.a. "Innvielsessang til Åsvang". En sang som Johan Selnes hadde skrevet både tekst og musikk til. Foruten at han dirigerte barnekoret, dirigerte han også senere manskoret "Heimklang" og et blandakor, som fikk navnet "Seljansus". Navnet Seljansus sto for: Selnes - Johan A.N. - og sus fra koret. Disse to korene hadde tidligere blitt dirigert av lærerne på Selnes.

For flere år siden hadde fjernsynet et underholdningsprogram som het "Husker du?" Her kan jeg nevne at i programmet til jul 1983, ble det fremført en sang som het "De gamle julesange". Musikken til denne sangen var skrevet i 1934 av Johan Selnes, mens teksten var av Rolf H. Schøyen.

Han spilte også fiolin, og han sang faktisk "direkte" fra notearket og brukte ofte tall istedenfor noter. I tillegg syslet han med sin frimerkesamling og litt tresløyd.

Han var også endel på sjøen og fisket, både med fiskesnøre og garn. Rodde også på urssjøen, som det het. Han kjøpte en liten lettrodd Åfjordsfæring i 1920-årene som han brukte. I en orkan i slutten av 1940-årene ble båten slått i stykker, dessverre.

Fjellturer var også noe han likte godt, og ofte tok han med seg den lange bambustrøa, og fisket ørret og røye i forskjellige fjellvann.

Som en skjebnens ironi døde hans kone allerede i 1944 av tuberkulose, og dermed satt Johan Selnes alene igjen med ansvaret for tre sønner. Nå måtte han også være "husmor" og ordne i huset med både mat og klær på beste måte for å få heimen til å "henge ihop". Brendsel måtte også skaffes.

Under krigen fikk han ta torv hos Ove Hagen, bl.a. oppe i heia ovafor "Markusstua". For å komme opp til "torvlandet", måtte vi passere "Åsvang", hvor tyskerne hadde vakt. Husker at far pratet med den tyske vakta på engelsk for å få lov til å passere. Mens far og mine brødre ordnet med torva, drev jeg og plukket patroner, da tyskerne

hadde skytefelt der oppe. Rester av torvdammen kan en faktisk enda se.

Flere av de norskamerikanske og norske bladene, som han hadde vært bidragsyter for, gikk også inn etter hvert. Under krigen var postgangen også problematisk til og fra Amerika. I 1945 gikk også "Dagsposten" inn.

Summen av alt dette gjorde at det økonomiske ble vanskelig, og det var ingen trygdeordning den gangen som kunne hjelpe. I de siste årene slo også helsen ytterligere feil, og det hele ble så å si nærmest håpløst.

Like før jul i 1948 ble han innlagt på Trondheim Sykehus, og senere overflyttet til Tyholt Sykehus, avdeling 4, hvor han døde 18. april 1949 (2. påskedag), og ble begravet 23. april på Frengen gravsted i Stjørna.

Som verge ble Nils Selnes valgt, og jeg fikk flytte til min onkel på nabogården. Mens mine to brødre måtte sørge for seg selv.

Gjennom alle år hadde han en stor brevkorrespondanse, både i Norge og Amerika. Bl.a. brevvekslet han med sine navnebrødre Johan Bojer og Johan Falkberget. Falkberget skrev også en nekrolog i avisen "Fjell-Ljom" ved hans død, hvor han avslutter artikkelen med disse ord: "Da han hørte til den flokken evnerik ungdom som i sin tid samlet seg om Fjell-Ljom og gjorde avisen til et av landets mest våkne og friskeste kulturbled i provinsen, er det grunn for oss til å minnes ham i takknemlighet. Vi lyser fred over denne hederlige og beskjedne skribents minne."

I 1975 fikk jeg brev, datert 21. januar, fra min første lærer på folkeskolen, som skriver bl.a. om Johan Selnes' diktning: "- - - men alt dette bringer bud om at det budde noe i han som ikke er alminnelig hos hvem som helst. - - -".

For å prøve å få en oversikt over det som min far, Johan Selnes skrev, påbegynte jeg i 1972 en bibliografi. Det ble et omfattende arbeid å spore opp mest mulig av det som han hadde skrevet. Med god hjelp av Universitetsbiblioteket (nå Nasjonalbiblioteket) i Oslo, ble det skaffet mikrofilm av norskamerikanske aviser og tidsskrifter fra Amerika. En god del brevveksling med forskjellige bibliotek i Amerika måtte også til. Jeg måtte også et par ganger på bibliotek i Danmark og Sverige, da han også hadde skrevet i danskamerikanske og svensk-amerikanske blader.

Etter nesten 30 års arbeid avsluttet jeg manuskriptet på høsten i 1999. I bibliografien har jeg tatt med headingen på avisene og tidsskriftene, samt

redaktør og hvor de forskjellige bladene kom ut, og i hvilket tidsrom. Videre er det selvfølgelig liste over de forskjellige artiklene eller dikt av Johan Selnes som ble offentliggjort i hver enkelt av publikasjonene.

Da Nordmanns-Forbundet og The Norwegian-American Historical Association (NAHA-Norge) fikk se manuskriptet til bibliografien, syntes de at det var så interessant at de gikk inn med økonomisk støtte for trykking. Den ferdige bibliografien ble på 271 sider, og finnes i dag på forskjellige bibliotek både i Norge og Amerika.

Dette diktet er hentet fra den norsk-amerikanske årbok, "The Trønder-American" for mai 1934. Diktet ble også trykket i årboka for 1958.

Til trønderne i Vesterheimen.

*Vær hilset, trønder, fra ditt barndomsrike,
den underskjønne plett, hvor du blev født,
ditt fædrebo her oppe, som du støtt
trods utfærd mindtes og ei kunde svi!*

*Vær hilset nu, naar vaaren mægtig bruser
og al naturen staar i yndig flor
vær hilset fra den kjente sagajord,
hvis billed lønlig du i sjælen huser!*

*Her stridde far og mor i ærlig yrke
og takket Herren Gud for kald og hjem,
her kjæmpet de med kjærlighet sig frem
i ly av tro, av kristendom og kirke.*

*Fra dette springer arvens dype røtter;
det var det ryggstø, som i storm holdt stand
der ute i det store, nye land;
Det gav dig holdbart grundlag under føtter.*

*Saa fulgte vekst i manddoms aar og alder:
du blev et folk, som lønn og lovord fikk.
Du blev en ætt, som ei til grunde gikk
i støpeskeens virvar og rabalder!*

*Hil derfor, trønder! Hil dig, mand og kvinde,
fordi du tro om fædres arv holdt vakt,
fordi du ei lot nogen fremmed makt
dig lokke bort, forvirre, svække, blinde!*

*Av dig er Trøndelagen stolt. Saa gjerne
med fryd den følger dig paa al din færd,
i aandens som i haandens daad og gjerd,
bak havets vand der vester i det fjerne!*

Silda

Av Roar Børø

Sild i fjorden! - Ropet gjalle ut over Vågen. Ut frå annakvart hus kjem det kallar springande som om det er tyskarane som er på veg inn fjorden igjen, som den 9. april 1940. Men det er ikkje nazistisk invasjon no. Det er sild i fjorden. Høyrer dokk:

DET ER SILD I FJORDEN!!

Vi smågutane har andre ting føre, vi spring rundt og leiter etter hus der vi får servert fersk og varm potetkake med sirup eller vi finn på alle slags sprell for å dryge tida. Bryggene er leikeplass nummer ein for oss.

Men det er ingen spøk å være i nærheta av bryggene når det går melding om det er sild i fjorden. Da er denne arenaen ikkje lenger for smågutar. Da er det storkarane med sjøstøvla og blankskjermhuv som rår grunnen. Vi må finne oss i å rømme unna så godt vi kan.

Livet vårt er elles utan bekymringar av noko slag, aller minst har vi tankar for silda som er i fjorden og som karane skal utpå for å få tak i. Ikkje for det - det går ikkje an å vekse opp i Vågen og ikkje være involverte i silda på eit eller anna vis, men vi klarer oss godt utan ho i det daglege. Vi har sykklane våre, kvarandre og livet er framfor oss.

Sild er no som blir servert til middags for oss smågutane. I alle slags variantar: flekksild, kokasild, fersksild, spittesild, steikasild, sildkak, sildsup - for å nemne nokre av dei variantane vi vart oppgjødd med. Variantar som i dag berre er ord for dei fleste av oss - og høyrer ei anna tid til.

Ut ifrå Larstua kjem han Kal Larstua fykande. Han har bytta ut fjøskalosjane med storstøvlane no. Skjermhuva er på plass over krøllane, snadda i kjeften og han har ein fart over seg som om det gjeld livet. Da må du ikkje prøve deg på å forstyrre han i det han gjer.

-No må du skynd deg Einar, høyrer vi han roper idet han spring ned på nothenge hans Bjarne Kristiansen. Kal er kvass i målet åt storebroren sin. Ein skulle tru at det er han som er eldst om ein skal måle det etter kvassheita i målet.

Broren Einar er eit par tre år eldre, men er minst tretti år eldre i tempo. Han har rollen som gamalkar i Larstua etter at faren han Edvard er borte, og mora Gusta har levert inn symaskina og reist til Sanddalen kirkegård i Sørfjorden.

Søstra Tordis er heime og tar seg av bruket når gutan er på sjøen. Det er ikkje rare bruket, fire

fem sauer, ein gris og sju åtte katter. Larstugutane har livberging overalt. Dei slår kantslått på storgardane og hesjer på staur og ber høyet heim på ryggen eller trillebår.

Larstua har part i landnotlaget hans Bjarne Kristiansen. Båten heiter Notmann og er ein gamaldags gavelbåt som stort sett ligg dovent i ro på Vågen. Men når ropet gjalle over hamna om silda, er eldsteguten i Kristiansenstua; han Erling raskt utpå og starter opp.

Kristiansenstua er eit av strandsittarbruka under Råkagårdane i Vågen. Dei klarer seg godt. Sjøen er fri og karane er fri på sjøen og fiskar og tar heim det dei kan av rikdommen i fjorden. Dei er mange nedi Kristiansenstua.

Regina bor der, ho er lettare psykisk utviklingshemma, som det heiter no. Kva det heitte då skal eg ikkje nemne, for det er eit ord som er gått ut av ordboka - og godt er no det. Ho bett votta og lugga som er tøva og klar til bruk for karane på bruket og bruka omkring.

På loftet ligg gamlemor - ho Lisabet-Bernt og drar på åra. Det har ho gjort i mange år frå loftet - dratt på åra. Så mykje har ho dratt på åra at ho no er utgammel, og styrer bruket frå senga med mild hand. Ho har ein staur ho slår i golvet med når ho ikkje får det som ho vil. Nedi stua høyrer alle at gamlemor har bestemt at livet skal gå ein annan veg enn dei helst kunne tenkt seg. Og ikkje slik dei yngre har bestemt. Ungkona hu Alma spring rundt og gjer alle til lags så godt ho kan på sitt vis.

Dunk - dunk - dunk kjem det frå Notmann på Vågen og svarte ringar av røyk går opp i lufta. På land står vi smågutane og ser på røyken og undrar oss over kor fine røykringar som kjem opp frå skorsteinen på Notmann.

Notbåten på vei ut

Notmann som ligg så stille på Vågen dag etter dag, utan ein einaste lyd. No brummar han med

motoren og skremmer nesten oss gutane med dunkinga si.

Einar er komen vel om bord han og. Snart legg Notmann ut over fjorden, som oftast innover i Nordfjorden der silda oftast er å finne. Men det skal snart vise seg at det er ikkje så enkelt å få tak i silda inni Nordfjorden.

Der inne er det storbasen - han Aksel Johansen - som regjerer. Han er konge i Nordfjorden, og temmelig gropstilt i målet. Ikkje eit åretak kjem innom sundet utan at han registrerer det.

Nordfjorden tilhøyrrer nordfjordingane. Og ittj dem utant Vågen.

Kjem det ein båt utanfrå, tar Aksel straks ut storbåten sin og legg utpå for å skremme inntrengarane.

-Sild nei, kan han seie. Heilt svart innpå her! Har ittj sett ein sildspol sia i vinter æ nei. Ha heller ittj høyrte at gutan utpå Monsvollen har sett nokka, eller han Einar Nordvik. Han følger med alt, så har ittj han sett nokka, så er det berre at dokk segle heim igjen kara - kan han seie.

Men da er han enno i godlage.

Om vågakarane tar seg den friheta og kjører ut nota, blir det anna lât i storbasen. Da finn han på alt mulig som kan hindre notlaget frå Vågen i å få nota mot land slik at dei kan sjå om det er noko i ho.

Landnotsteng i Nordfjorden

Da tar han storbåten sin og kjører rundt med loddet og skremmer og styrer på. Så nåde den som tør å væra lenge i fjorden hans Aksel! Knip det om så tar han årene og slår rundt seg for å skremme. Om dei spør han om korfor han gjer det, kan han seie at han gjer det for å skremme silda ned på djupna igjen.

Når han får alle ut igjennom sundet igjen, er han konge i fjorden. Da får han laus karane på Monsvollen, Breivika, Kvernhusvika og Inneråkvågen. Alle dei stolte nordfjordingane som han er sjef over, og som har stemt han inn i kommunestyret år etter år i alle år.

Da fisker Nordfjordingane sild etter alle kunstens reglar og auser av det overskotet som fjorden hans Aksel har å by på.

Notmann må ta turen utover for å sjå etter silda. Aksel vann kampen denne dagen og.

Nordfjorden har sin store herskar: Storbasen Aksel Johansen. I velvaksen alder, då silda var på veg bort frå fjorden, investerte han i ny båt. Ein sildsnurpar saman med dei andre karane i Nordfjorden.

Stjørnabuen med mannskap. Sjefen sjølv i styrhuset

Men det var for seint. Silda var oppfiska i 1962 då Stjørnabuen gjekk sin stolte jomfrutur inn gjennom Stjørnfjorden. Eventyret vart kortvarig og båten fekk andre eigarar. Dette var den tida at Ingemar Johansson vart verdsmeister i boksing. Han vann ein stor slump pengar då han vann mot Floyd Patterson. Kva brukte han pengane til?

Ja han brukte dei til sildfiske! Den tids mest lønsamme geskjeft. Meir lønsamt enn olje og børs.

Båten heitte Ingo og vart bygd på verftet i Hommelvika. Kona til Ingo var gudmor under stor festivitas. Men sildkrakket innhenta Ingo og, og Ingo gjekk same vegen som Stjørnabuen.

Men Aksel Johansen, storbasen fekk eit vel så rikt liv som Ingo i det vidare. Han vart politisk i kommunestyre og formannskap; både i Arbeidarpartiet og på Stjørnalista.

Han var ein mann mot straumen, som då han jaga kalla frå Ytterråkvågen ut frå Nordfjorden. Han starta i politisk opposisjon og danna Stjørnalista som kom inn med fem representanter i Rissa kommunestyre. Her fekk han god bruk for eigenskapane sine med å leva motstraums.

Ein avholdt og populær kar for mange, men for andre igjen ein opposisjonell som visste kva han sto for. Og som ikkje lot seg pelle på nasen av verken storkarar eller maktfolka av alle avskygningar nokon stad på sin veg.

Aksel Johansen hadde alltid garn i sjøen, i all slags vær.

Aksel mista livet som han levde det: Han fall over bord under garntrekking på åttitalet i den fjorden han elska mest av alt. I snøkav og vind. Dei fann han ute ved skjæret etter nokre dagar.

Råkvågen har aldri vorte slik han er utan silda. Silda var alt her i bygda. Ingen brygger ville ha vore bygd utan silda. Ingen velstand for folk utan silda.

Heile Stjørnfjorden er prega av silda. Utetter fjorden i alle bukter og viker står det brygger som vitne om silda. Nokre av dei er på veg ned av tidas tann og trengs å bli tatt vare på og vøla. Håpet er at nokre vil gjera det, slik at minnesmerka om silda blir ståande vidare.

Og vilke båtar som hadde hamn i Vågen! Eg kan nemne dei over 100 fot: Gribben, Hustad 1 og

2, Kerroch. Patria og Rolfen, Trygg, Notmann, Odd, Nordfjord, Sørfjord, for å nemne nokre av dei under 100 fot.

Men dette er historie.

No blir silda tatt langt utanfor Stjørnfjorden i slike mengder at markanden raskt blir metta. Men enno spelar silda ei stor rolle i norske fiskeri, og gir store inntekter til land og folk.

Og enno er det sild i fjorden her. Inni Nordfjorden kan eg sjå klare utslag på ekkoloddet. Somme stader ser eg ikkje botn for all sild som er under båten min. Sild som er mat til fisken i fjorden og som er mat for folket her.

Eg hadde ein onkel - bror åt far min - som var sildkaill. Karl Børø heite han. Født i 1908. Han gjekk dagstøtt utover sytti og åttitalet og venta på silda. Ho forsvann for han på sekstitalet etter at han og far min la stilt Kerroch og Fjell og silda forsvann frå kysten ein periode.

- *Hu kjem vel igjen* sa han - og rista i dei gamle bomullsnøtene vi hadde nedpå sildbrygga så støvet sto rundt han som ein føyk. Nåde den som rørte nøtene hans! Ingen turde å gjera det. Først fleire år etter at han var død tok vi mot til oss og fekk bort mykje av det gamle skrotet vi hadde liggande etter han. Slik at det vart plass til folk på sildbrygga vår på Vågen.

Blant opptegnelsene etter lærer Anders Halten (1869-1964) i Rissa finnes ei fortelling etter Gustav Paulsen Naust (1874-1943) om da Johan Hoøya (1822-1902) og kona Gurine Jonsdatter (1819-1908) møtte sjøormen på heimtur fra byen. Johan og Gurine var begge født i Stjørdalen. Det er gjort små justeringer av språket. (Eilert Bjørkvik)

Johan Hoøya og sjøormen

Som vaksen kar segla Johan Hoøya til byen og selde sild. Han hadde kona med, og dei var toeina i båten. På heimveg utover Byfjorden fekk dei motbør. Frisk bris frå vest, men det var ikkje verre enn at dei kryssa seg utover til mellom Agdanes og Brettingen. Da dei segla forbi Bakstein, fekk dei vinden romskjøts innover Stjørnfjorden. Og det trongs, for det var alt i skyminga, men dei hadde god von om at dei skulle kome heim om natta, vart ikkje vëret verre.

Ut for Fevåg fekk dei sjå at dei hadde fylgje i kjølvatnet. Dei såg eit hau som sto opp over vatnet. Det hadde store, lysande, grøngule augo. Halsen var tunnare enn hausen, og kroppen låg på vatnet som

ein stukk. Var det sjøormen, eller var det ein drake? Han drog seg litt om send inn på dei, enda dei segla godt.

Vinden auka på. Mørket like eins. I slikt vër og mørke kunne dei ikkje segle inn til Hoøya. Det vart dauen om det ikkje betra seg. Det var så mørkt at dei ikkje hadde landkjenning på styrbord. Det var smått om lampelys og fyrblink i den tid. Vinden auka, og fysakken attom rak innpå. Da bad Johan kona ta styrvolen. Ho så gjorde, og så kraup han att i bakskotten med ein av seggelsteinane, som han godt kunne makte å kaste. Med all si makt sendte han steinen i haue på styggen. Om han råka, skal

likevel vera usagt, men styggen gjekk i alle fall ned og under vasskorpa og vart borte ei stund.

Johan tok att styrvolen, og kona sette seg atter som halskar. Så sette han båten tvert på vinden. Han ville prøve å nå opp under Stallvika. Der ville han sette båten med ståande segl opp i sandfjæra, det einaste romet der liv kunne bergast, så mørkt som det var. Det var ikkje stunder til å krympe segl, enda det drog opp til ein seggels vind.

Så der, der hadde dei atter styggelset etter seg! Augom lyste villare enn før. Større var dei òg,

men kanskje det var bekmørket som gav augom større lysmakt. Fort rak det innpå båten. No var det kan hende livet det gjaldt. Kor som var, så var det ikkje verre å segle båten over haue på seg enn å la styggen ta dei utan å våge på siste vona. Sjøen låg jamt inn over ripa, men båten stod, og da styggen var så nær, at dei venta å få eine sleiva hans inn på ribbordet i le, dundra båten på småstein og grov sand i Stallvikfjæra. Men sjøormen drog seg unna og til fjords, og det er ikkje fortalt at Johan Hoøya såg honom oftare.

Historia om Gurianna Ingebrigtsdatter Holvatnet

Av Per Husby

Mye av stoffet og bildene er hentet fra hjemmesida til Yrjar heimbygdslag

Dette er en fortelling om fattigdom og en kvinne som fikk møte livets tunge virkelighet. Men også om en uvanlig sterk kvinne. Historien om hennes liv viser hvordan det kunne være å vokse opp for over hundre år siden.

Gurianna Ingebrigtsdatter ble født i Holvatnet 15. mai 1860. Foreldrene var Ingebrigt Olsen Hulvand og Gunhild Pedersdatter Hestli.

De hadde kommet til Stjørna omkring 1850 fra Verran sammen med Gunhilds foreldre Kjersti og Peder Ingebrigtsen. Hennes onkel Ingebrigt Ingebrigtsen hadde kjøpt Rødsjøgården i 1853. Holvatnet lå den gangen under Rødsjøgården.

Foreldra til Ingebrigt Olsen Holvatnet var Ole Ingebrigtsen og Sara Ingebrigtsdatter. Ole var bror til Gunhilds far Peder og Ingebrigt som eide Rødsjøgården. Så Guriannas foreldre var altså søskenbarn.

Familien til Gurianna

Familien bodde i Gammelgården som ligger ved Holvatnet, på østsida av Lysvasselva der ei studentforening fra Trondheim nå har ei gamme som turhytte.

Ved folketellingen i 1865 dyrket familien til Gurianna potet på 2 mål og bygg på 0,3 mål og de hadde 1 hest, 3 storfe, 4 sauer og 3 geiter. Det var 5 barn fra 1 måned til 12 år heime.

Gurianna på sine eldre dager

Barna var:

1. Petter Olaus f. 1854
2. Hans Petter f. 1856
3. Karen Anna f. 1858
4. Gurianna f. 1860
5. Ole Sivert f. 1862
6. Johan Kristian f. 1865

Peter Olaus dro til Amerika i 1876. På samme båt dro morbroren Johannes Pedersen Rødsjø som eide Nordre Rødsjøgården med hele sin familie.

Hans Petter døde antagelig som barn for han var ikke med ved folketellingen i 1865. Karen Anna døde ugift i 1876 og ble begravd ved Hegvik kirke. Broren Ole Sivert vokste delvis opp på Mælan hvor han var da han ble konfirmert. Han ble gift i 1892 med Johanna Kristine Mikalsdatter Sørviknes fra Rissa og de bodde på Brannhaug-kollen i Fessdalen i 1900. Ole var der husmann og

skinnfellmaker. De hadde to døtre; Marie og Gusta som begge dro til USA.

Ole ble gift på nytt med Oline Petersdatter Solem fra Bjugn i 1915. I dette ekteskapet ble det også to døtre; Olise og Petra. Ole hadde nå ryddet plassen Utsikten under Ramsvika og bodde der til sin død i 1936. Ole hadde spesielle måter å si ting på. Hans Bromstad har skrevet noen episoder, se ramme.

Etter Hans Bromstad:

Ole og Kristine (frå Hasselvika) bodde ei tid i Bekken ved Strandåsjoen før dei var gift. Hans Bromstad d.e. maste på dei at dei måtte gifte seg. Ole sa da; "Best å gift seg – fri gnaget Hans".

Ole og Kristine ble gift og flytta til Utsikten. Ole var skinnfellmaker. Han reiste delvis også rundt på gardane og arbeidde med skinnfellane. Han hadde da fri kost og losje. Det var ei veker arbeid før fellen var ferdig og betalinga var kr. 5,-.

Ole sa også eingong han henta sild ved Strandåsjoen; "Tungt å bera – lettat å dra – tungt å dra og". Han tenkte høgt og svært logisk.

Ole skulle hente Ingeborg Aune til jordmorhjelp. Kom inn på Aune sa ikkje noe særlig. Ingeborg forsto kva som skulle komme. Hu sporte; "Trur du det haster da Ole". Da kvikna Ole til og svara; "Ja, vi såg i haue".

Den yngste broren Johan Kristian hadde også et omflakkende liv. I 1890 ble han gift med enka Trina Jonsdatter fra Ørland. De bosatte seg også i Fessdalen på Bakkan og bodde der ved folketellingen i 1900. Antagelig ble ekteskapet slutt for Johan Kristian ble gift i Verran og familien kom til Grandalen i Nord-Stjørna. Her døde han i 1937 mens barna var små. Enka kunne ikke forsørge barna og de ble satt bort til folk i Stjørna og Stadsbygd. Enka flyttet tilbake til Verran.

Gurianna i tiden 1885 – 1900

Gurianna fikk en sønn med Jakob Henrik Johannessen Agnetli som var født 1856 i Holvatnet. Han var sønn av Johannes Pedersen Rødsjø og Marie Hansdatter (Maria "Blankheia"). Guriannas og Jakobs sønn var født 8.4.1885, men døde udøpt allerede 18.4.1885 på Liltmon hvor Gurianna holdt til på den tiden.

Gurianna fikk visstnok et barn nummer to mellom 1885 og 1893, for da hun med husmann og enkemann Anton Olsen Husby, fikk sitt neste barn,

datteren Anna Gurine Antonsdatter, født 4/6-1893, ble samlivet mellom dem registrert som hennes tredje leiermål og Anton Husbys andre.

Gurianna og Anton Olsen Husby ble gift 2/11-1893. Han var født i 1831 på Olsøy i Rissa som sønn av Ole Bredesen Olsøy. Ved folketellingen i 1865 var Anton husmann på plassen Myren under Husby. Han var da gift med Marta Olsdatter Søråune. De hadde barna Ane Marta født 1856 og Ole født 1859. Marta døde i 1885.

Anton Olsen Husby døde i 1897. Gurianna ble ved folketellingen i 1900 registrert som husmannsenke. Hun bodde da i en fraflyttet husmannsstue under Råk indre sammen med datteren Anna. Gurianna levde da av en "liden formue" og såkalt "dagarbejde".

Gurianna flytter til Ørland

Like etter århundreskiftet flyttet Gurianna med datra Anna Gurine til Ørland. Det er uklart hvorfor og når. Da hun kom hadde hun med seg noen geiter og dette ble næringsgrunnlaget og opphavet til tilnavnet Geitgurianna.

Gurianna og barnebarnet Gunnar Røstad

Det er antatt at hun flyttet inn hos en husmann på Karlsenget som ligger nær den gamle grensa til Stjørna ved Eid. Her kunne hun ha geitene på beite i utmarka og hadde tak over hodet. Husmannen var gammel og trengte noen til stelle for seg.

I 1903 fikk Gurianna tvillingene Ole Petter Martin og Augusta Eline Kaspara. Faren var Eilert Røstad og de hadde gifteplaner, men muligens satte familien hans seg mot det eller han var litt tilbakestående. Det ble i hvert fall ikke noe giftemål og Gurianna måtte klare seg selv.

Hun hadde ikke noe godt forhold til naboene. Hun var fremmed og kanskje litt spesiell og geitene hennes beitet ulovlig i utmarka. Antall geit hadde nå vokst til ca. 50.

I 1906 døde husmannen og husa og plassen ble solgt. Gurianna måtte flytte med de 3 barn og geitene. Hun flyttet inn i ei torvbua på garden til Jakob Kalvå. Ordningen var at hun skulle ha geitene i torvbua og finne husrom andre steder. Torvbua var litt bedre enn de fleste, men hadde enkel kledning og jordgolv. Gurianna flyttet inn i torvbua med barna og geitene. Nå grep fattigstyret inn og tok fra henne de to minste barna som var blitt 5 år. Hun ble også tilbudt rom for seg og Anna som nå var nykomfirmert. Hun av slo, for hun ville ikke skille seg med geitene.

Guriannastua 1999

Gurianna og Anna ble derfor boende i torvbua sammen med geitene. De prøvde å tette veggene med torv og myr, men det var nok en kald bolig. De hadde ein størhusring som grue midt i rommet og røyken siva ut gjennom sprekkene i veggene. De lå på jordgulvet sammen med geitene.

Dette forteller noe om forholdene for fattigfolk på denne tida. Og i avisa "Ny tid" var det en artikkel om forholdene for Gurianna i 1908. Redaktør var Martin Tranmæl. Om dette bidro til at det ble bedre er usikkert. Det er antatt at hun bodde på ulike steder i hus med jordgolv og sommerfjøs de neste åra. Hun ville ikke skille seg med geitene for det var hennes levebrød, så det var ikke lett å skaffe plass til både henne og geitene.

I 1914 ble en gammel lofotbåt frakta opp til Kalvåmyra og kvelva så den kunne brukes som hus. Omkring 1917 ble det så bygd ei stue. Antagelig bidro barna til å realisere dette. Anna var nå 24 år og Ole 14 år. Gode naboer hjalp nok også til.

Leveforholdene for Gurianna

Selv om boforholdene var elendige, så skaffet geitene mat og inntekt. De saltet og tørket kjøttet og noe ble hermetisert på Norgesglass. Skinna ble solgt til oppkjøpere. Geitmelka ble brukt til drikke, men mesteparten lagde de ost av; både kvit og brun ost som ble solgt. Fisk fikk det kjøpt av naboene. Poteter ble dyrket ved husa, men den ble oppett til jul for de hadde ikke frostfri lagringsplass. Etter jul hentet de potet hos naboene og blandet det med mjøl til potetball og flatbrød. De hadde også bærbusker og plukket bær i utmarka.

Naboene var hjelpsomme med både mat og klær. Selv om det kunne være uenighet, så passet de hverandre så godt de kunne. Det offentlige Norge var enda ikke slik at det tok vare på sine innbyggere slik vi kjenner det i dag.

Vinterfôr til dyra kom fra gras som ble hesjet omkring stua og ble samlet i utmarka. Dyra kunne også være ute om vinteren hvis det var lite snø. Raskfôr ble også samlet hos naboene ved å sope låvegolv eller samle spillfôr i forbindelse med pressing av høy.

Gurianna og Hannah Ryggen

Etter hvert fikk de også noen sauer. Ulla spant de til garn som ble farget. Det ble fortalt at Gurianna leverte garn til Hannah Ryggen og sanket planter til farging og lærte henne om plantefarging. Hannah Ryggen ble berømt og har utsmykket mange kjente bygninger med sin billedvev. I Stockholm henger teppet "GeitGurianna" som forteller at hun satte pris på sin samarbeidspartner.

Mange etterkommere

*Anna Gurine Antonsdatter Westerheim
1893 – 1982*

Anna Gurine tok etternavnet Westerheim etter det navnet de hadde på Guriannastua. Hun

fulgte med mora og bodde hos henne i oppveksten. Samtidig dro hun omkring på arbeid hos folk; bakte brød, trillet torv, hjalp til i slåttene og var med på sildverking. Anna fikk ei datter med Kristian Nygård fra Råkvåg. Datra Gunnvor fikk nok en vanskelig oppvekst; ble plaget på skolen på Ottersbo og levde under fattige forhold hos mora og bestemora. Gunnvor flyttet til Ranheim og arbeidet som taus på Ranheim gård. Der traff hun Gunnar Bakheim som var dreng og de giftet seg. Gunnvor bodde de siste åra i Klæbu og døde i 2001. Anna Westerheim reiste til dattera på Ranheim først på 1970 tallet og bodde der til hun døde i 1982.

Ole Røstad (1903-1955) fotografert på Grønlandstur

Tvillingene ble bortsatt til folk på Ørlandet. Antagelig var de begge hos Karen og Hans Skare til å begynne med. Ole var hos dem til han ble konfirmert.

Senere ble det ut i arbeidslivet. Han var med sildnotbruk, grov agnskjell og var med fiskebåt til Grønland. Han bodde på forskjellige steder, også hos mora.

Ole ble kjærest med Målfrid Sjøbakk fra Fevåg og de fikk sønnen Johan Eilert Sjøbakk i 1935. Målfrid og Ole bodde sammen på Ørlandet et års tid der Målfrids tante var husholderske. Ole arbeidet da som snekker. Målfrid flyttet med sønnen til faren i Fevåg. Ole kom også etter, men kom ikke så godt overens med faren til Målfrid og flyttet tilbake til mora.

De holdt kontakt og fikk en sønn til, Magnar i 1938. Han døde av hjernehinnebetennelse i 1941.

Ole reiste til Trondheim i begynnelsen av krigen og der traff han Mary Værås som han giftet seg med. De fikk to barn; Gunnar og Anny. Ole arbeidet de siste åra på utbygging av Sundalsøra og

Auraanleggene. Han døde av lungebetennelse i 1955.

Magnar (1938 – 1941) og Johan Sjøbakk (1935 – 1984)

Som nevnt ble Augusta eller Gusa som hun ble kalt, satt bort sammen med Ole. Hun bodde på flere plasser, var også hos mora i perioder etter hun ble eldre.

Augusta Røstad (1903 – 1982) som taus på Grande

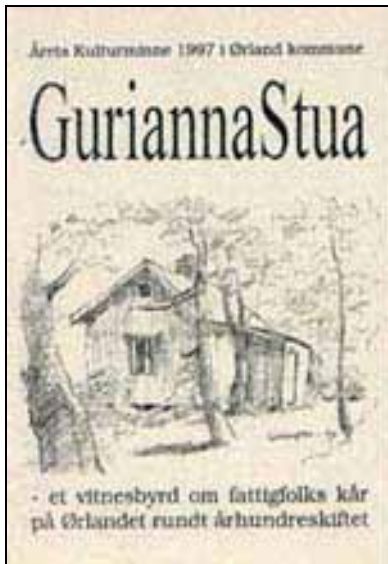
Etter at hun ble voksen, var hun taus på en gård på Ørlandet. Der ble hun kjent med Gustav Lian. Han var fra Trondheim og var blitt gift med ei fra Ørlandet. De fikk ei datter og flyttet til Ørlandet der Gustav arbeidet med kanalgraving. Kona døde av tuberkulose og Gustav giftet seg med Augusta.

De flyttet til Trondheim og bodde der under kummerlige forhold. De fikk ingen barn.

GuriannaStua og Yrjar heimbygdslag

GuriannaStua ble i 1997 valgt som Ørland kommunes kulturminne under kulturminnestafetten samme år.

Yrjar Heimbygdslag fikk stua av Gunnvor Bakheim gjennom et gavebrev fra henne. Gunnvor Bakheim er datter av Anna Westerheim og barnebarn av Gurianna Husby. Heimbygdslaget fikk festekontrakt på ett mål tomt til stua av grunneier i 1997, for en periode på 80 år.

Med støtte fra Sør-Trøndelag fylke bygde Yrjar heimbygdslag opp igjen svala og geitfjøset, restaurerte stua og bislaget. Alt restaureringsarbeidet har hatt som mål å gjenskape, så autentisk som mulig, de forskjellige bygningene.

Før heimbygdslaget overtok stua hadde noen "tagget" vegger og gjenstander. Inventar var fjernet, til og med vedkomfyren i kjøkkenet var borte.

Vi ønsker å bruke stua til å fortelle om fattigfolks kår i Ørland omkring århundreskiftet. Det er en stor kontrast mellom den omsorg som blir "fattige" i dag til del, og den omsorg som samfunnet kunne yte for 100 år siden.

Drukningssulykke i Lysvassfossen 9.sept.1902

Av Eilif Rødsjø

Det har gjennom tidene blitt fløyta mye tømmer gjennom Stjørnavassdraget. Så tidlig som i 1661 var det tømmerhogst ved Juvatnet, sør for Lysvatnet.

Siste fløyta var i 1983, da Anders Rødsjø fløyta ca. 30 favn ved fra Holvatnet ned til Rødsjøvatnet. Den største fløyta var det «Hulvandskog» v/Meier Rødsjø som dreiv ut i ca.1955. Den var på omtrent 1800 m3.

Det jeg vil fortelle om hendte i september 1902. Min bestefar Albert A. Rødsjø (1884 -1982) og fire menn tok på seg å fløyte tømmer fra Lysvatnet og ned til sjøen, dvs. ned til Nordfjorden. De var alle menn fra Stjørna, blant andre Kornelius Ovesen Aune Moholt, f.1877 på Aune Østre 160/4 i Sørkjolen. Kornelius og bestefar var søskenbarn.

Kornelius sto i svingen ovenfor fossen og passet på så ikke tømmeret la seg opp der. En stakk kjørte enden ned i tømmeret og «reiste seg» slik at den slo føttene unna Kornelius og han forsvant i elva, like ovenfor Lysvassfossen. De andre så at han for utover fossen.

Det ble leita nedenfor fossen til det ble mørkt, uten resultat. En ble da sendt ned til bygda for å varsle om hva som var hendt, de andre overnattet i Holvatnet. Dagen etter ble Kornelius funnet i tømmerlunnen nedenfor fossen.

Kornelius etterlot seg kone, Dora Kristine Odinsdatter Tokstad og to små barn: Konrad f.

30.1.1900 og Guttorm f. 9.6.1902. Dora ble boende i Sørkjolen og begge sønnene vokste opp der. Konrad fikk ingen barn, men Guttorm fikk barna Gunnar og Dagrud.

Dora ble gift på nytt med Kornelius Eliassen Stormo. De fikk en plass under Stormo som ble kalt Moholt og bygde opp hus der. De tok Moholt som slektsnavn. De fikk ingen barn.

Dora Moholt (1878 - 1962)

Det var også en som druknet under tømmerfløyting i Nordelva. Han var fra Breivika i Nordfjorden.

Jeg forteller dette slik jeg er blitt fortalt av min bestefar.

Taus i Pettersvika

*Ingeborg Skalmérás (1913-1999), f Sliper i Rissa
fortel til Terje Breivold.*

I 1930-åra, den gongen eg var ung, var det vanleg at ungjenter tok seg arbeid som tauser på gardane rundt omkring i bygda. I 1934 var eg taus hos gamle lærar Ræder på Mælan like ved Rissakirka, men frå årsskiftet i 1935 fekk eg tilbod om arbeid hos Ludvig Eidsaune i Pettersvika i Stjørna. Lønna skulle vera 25 kroner månaden, og det var storbetaling den tida. Det vanlege var 15-20 kroner, og hos Ræder var det avtalt 20 kroner.

Fleire ting gjorde at tausarbeid i Pettersvika ikkje var etterspurd. Staden ligg heilt for seg sjølv, og ein lyt i båt om ein skal nokon stad. Einsamt og tungvindt var det da, og einsamt og tungvindt er det no. I fleire tiår har plassen lege der utan busetnad, men rike investorar i Oslo har kjøpt staden og sett opp flotte utleigehytter for turistar.

I tredveåra var det Ludvig Eidsaune [1880-1955] og mor hans, Gunhild [Rasmusdotter1853-1944], som budde der inne. Tidvis gjorde Ludvig det godt med kjøp og sal av fisk og sild, og han hadde både sjødreng og andre hjelpesmenn i huset. Derfor var det jamt stort hushald med 5-6 vaksne menneske til bords. Mor Gunhild hadde styrt med fjøs og hus, men då eg kom til Pettersvika, var ho 86 år

Ludvik Eidsaune

gammal og så utslitt at ho måtte ha hjelp til det meste. For ei taus vart det derfor både arbeidssomt og krevande å gjere det som var naudsynt. Dette forsto eg berre delvis på førehand, men lønna var

god, og da mor vart átvara mot arbeidet, svara ho at ho hadde lært meg å ta vare på meg sjølv.

Folket i Petersvika er søndagskledd

Det kom godt med at eg var vant med hardt arbeid og enkle kår heimafrå, men livet der inne i fjorden var likevel annleis og meir krevande enn heime. Jordflekken kring husa var ikkje så stor, men Ludvig hadde slåttemark og høybu på Øya, ved utløpet av Nordelva. I tillegg kjøpte han høy frå Selnes, og slik fekk han fôr til 2 kyr, 30 geiter og 8 sauer. Utanom dette hadde dei 20 høner og slaktegris til jul. I fjorden dreiv dei fiske og hadde garn og nøter, og derfor hadde karane lita tid og ansvar for fjøsstellet. Til mat var det mykje spekesild og flekksild, men dei hadde også rikeleg med fisk og med saltkjøtt. I matvegen sto dei seg godt i Pettersvika.

Reingjering og matlaging var hovudarbeidet mitt. Heldigvis hadde vi innlagt vatn både i kjøkkenet og i fjøset, men straum var det ikkje, og vi måtte fyre i omnen heile dagen. Ludvig sette store krav til maten. Kvar dag skulle det vere to saltmatsmåltider. Om kvelden skulle det vere noko anna enn til middags. Eg ønskte mange gonger at eg kunne verme opp noko, men det gjekk ikkje Ludvig med på.

Utanom Ludvig, Gunhild og eg, var det sjødrengen, Markus, og ein gut som skulle ha mat. Markus var egentlig frå Selnes, men han var i Pettersvika for å bote garn. Guten hadde Gunhild og Ludvig antakeleg teke inn i huset mot betaling, og arbeidet hans var å bere inn ved. Gunhild kunne ikkje gjere mykje, men ho kunne sitte på vedkassen

ved omnen og passe på gryta og legge inn ved. Det var til stor hjelp for meg som hadde så mykje anna å stelle med. Dessutan var det vel ho som bestemte det meste om matstell og fjøsstell, og Ludvig hadde stor respekt for henne.

Klesvasken måtte eg gjere i ei stor gryte nede ved sjøen. Da måtte vi bere vatn og fyre opp under gryta. Særleg arbeidskrevande var det når eg måtte bruke lut i vaskevatnet. Det hende at ikkje alle var heilt reine for lus, og da måtte det sterke saker til for å få klærne reine. I tillegg til huset vaska eg rundt i fjøset. Eg hugser eg støtta Gunhild inn i fjøset så ho skulle få sjå kor fint det var når det var reingjort. Ho sette seg på fjøskrakken og ønskte seg ein kopp kaffe. Det såg eg ikkje råd for og bad om at ho måtte vente til vi kom inn att.

Melking og føring av dyra vart også mitt ansvar. Om sommaren var geitene bortsett i Rødsjøen hos Helmer Rødsjøeter, og kyrne var ei stund inne på Øya der vi også hadde sommarfjøs. Både på Øya og i heimefjøset måtte eg ta arbeidet. Inne i kjøkkenet måtte eg så separere og lage smør av kumelka, og geitemjølka laga eg ost av. Heldigvis sina geitene opp ut på hausten slik at det vart mindre ystarbeid, men det kunne bli mange slags oppdrag i fjøset likevel.

Eg hugser særskilt godt slaktetida og lammingsstida. Ein gong kom det til to kjeungar som var så sjuke og vanskapte at det ikkje var råd for anna enn å ta livet av dei. Dette var det ikkje nokon andre som såg noko råd for, så eg måtte både slå dei i hjel og grave dei ned. Særleg glad for det var eg ikkje, men eg kunne ikkje orke å på at dyra lei heller.

Mor Gunhild fekk eg også mykje arbeid med. Kvar morgon og kveld måtte eg hjelpe henne med klærne, og til kvar helg måtte eg syte for helgevasken hennar. Varmvatn hadde eg på omnen til ei kvar tid. Kvar laurdag sette ho føtene i ei bøtte medan eg fann vaskefat, såpe og klut og vaska henne over heile kroppen. Eg kan ikkje anna enn tenke på kor stor endring vi har hatt i landet vårt berre på dette området.

Respekten for mor kom vel med, for Ludvig var i grunnen meir glad i brennevin enn det som godt var. Det er mange historier om det, men ein gong fekk vi lurt han fint ifrå flaska. Ludvig hadde bede venner heim til middag, og han ville gjerne ha eit flott selskap med både steik og kjøpebrennevin. Brennevinet hadde han sørga for, men steika hadde han glømt å bestille. Han oppdaga dette i siste liten og visste ikkje si arme råd for å få tak i høveleg mat.

Mor Gunhild likte nok korkje at han brukte unødvendige pengar på mat, og slett ikkje at det kunne bli eit drikketalas heime i stua i Pettersvika. Dette fekk eg høyre, og råd fann vi på saman. Eg gjorde telefonen ubrukeleg ved å skru veiva av apparatet, og så tok mor og la veiva i forklelomma si.

Ludvig vart sjølvsagt sint og spurte meg om eg visste kor veiva var. "Spør mor di", sa eg, og da vart det ikkje meir om det. Eg fekk sjå brennevinsflaska også og gjorde tegn til Gunhild om det. "Tak ho og lat meg få flaska", sa ho, og slik vart det. Ludvig oppdaga sjølvsagt dette også og vart sint på nytt. "Spør mor di", svara eg, men det våga han seg aldri til. Likevel måtte han spørre om råd for mat til selskapet, og det gjekk det fint å få til. "Ta opp saltkjøtt og lag kålstapp i staden for denne kostbare steika", bestemte mor. Og slik vart det. Gjestene kom, og det vart eit fint selskap utan sterk drikke.

Stua i Petersvika i 1999 før den ble revet

Men vi hadde anna besøk også. Langt inne i marka innafor Varghiet låg den vesle, veglause garden Tysbotn. Dei hadde særleg lang veg til handelsmannen og brukte ofte to dagar på turen. Dei kunne komme til Pettersvika før dei fekk båtskyss over fjorden til butikken i Råkvåg.

Lina Tysbotn måtte einkvan gongen ta denne vegen for å kjøpe kaffe og sukker, og da kom ho alltid inn i Pettersvika. Frå sekken sin tok ho opp kaffekjel, brød, heimekjerna smør og gomme. Så fekk vi eit godt måltid og ein god prat alle samman.

Om kvelden spurde ho om sengrom og overnatta til dagen etter. Morgonen etter fekk ho båtskyss til Råkvåg, og nokre timar seinare kom ho att. Da rodde eg henne til Duskarde og følgte opp i lia før vi skilte lag frå kvarandre. Slik fekk eg lære litt både om gjestfrihet og hjelpsomhet som kanskje er meir sjeldan i våre dagar.

Slektsgransking

av Per Husby

Mange ønsker å få oversikt over sine forfedre og sine slektninger. Dette har blitt mye enklere i vår dataverden.

For det første er det mange dataprogrammer som gjør det enkelt å få oversikt over slekta. Det en må registrere i programmene er foreldre og barn. Alle har foreldre og dermed blir slekta flettet sammen og du kan skrive ut oversikter over slekta bakover. Tar du utgangspunkt i en person kan du få oversikt over alle personens etterkommere.

Like viktig er det at opplysningene om slektingene våre er mye lettere tilgjengelig. Gamle kirkebøker er skannet og kan leses på din PC. Folketellinger er digitalisert - skrevet slik at det kan søkes etter folk med å angi navn – dermed trenger en ikke lete side opp og ned.

DATAPROGRAMMER

Det er fullt mulig å lage oversikt over slekta på papir. Likevel er det ved hjelp av dataprogram det blir god oversikt og lett å korrigere uten å må skrive om alt.

Et godt hjelpemiddel for å finne et bra dataprogram, er hjemmesiden til DIS-Norge. DIS står for Data I Slektsgransking. Det er en medlemsforening for slektsgranskere som alle kan bli medlem i. Også de som ikke er medlemmer kan bruke det meste av informasjonen på foreningens hjemmeside.

Et slektsprogram som er gratis og med norsk tekst er Brothers Keeper. Last det ned og sett i gang.

INFORMASJON OM SLEKT

På DIS-Norge er det mye informasjon om slektskilder. Under Genealogiske ressurser finner en Slekthistoriske kilder i Norge og der finner en det meste som finns i den enkelte kommune. Husk at Stjørna var del av Bjugn fra 1852 til 1900 og før 1852 var Stjørna del av Ørland.

En ny kilde er gravminner. Alle gravstedene i Rissa er registrert med de som er gravlagt fram til nå. Der kan en søke på blant annet navn og få fødsels- og dødsdato med mer. Vanligvis er opplysninger av nyere dato ikke tilgjengelig, men her får en data helt til våre dager

Brevet heim

Mange stjørnvæinger drev vinterfiske etter skrei i Halten, og det var vanlig å holde kontakt med heimen gjennom brev. Her er et eksempel på et slikt brev som Kristian Bjørkvik (1884-1960) skrev til sin kone Karoline Bjørkvik (1884-1964) og barna. Familien bodde da i Plassen (Ytre Bjørkvik) som ble kjøpt i 1910. I 1917 kjøpte Kristian Bjørkvik heimgården Bjørkvika (indre) av faren, Johan Arnt Bjørkvik.

Guttene som omtales i brevet, Johan, Ove og Arne, var født i 1909, 1911 og 1913, mens det fjerde barnet, Kristianna, født 1915, ikke nevnes i brevet. Hun var jo så lita at hun ikke behøvde formaning om å være snill pike.

Utbyttet av sesongen ble nok ganske bra, for avregningen med a/s Froørerne og Halten pr 30.3.1916 viser at det var levert skrei, annen fisk, lever og rogn for til sammen kr 5164,70. Det var i alt levert 2450 hoder, 2111 skrei, 6269 kg skrei, 715 l lever, 525 l rogn, 12 seier og 22 kg kveite. Hoder ble betalt med fra kr 1,20 til 1,50 pr hundre, Stykkprisen på skrei var fra kr 1,10 til 1,35, kiloprisen fra 15 til 36 øre. literprisen for lever var fra 90 øre til kr 1,25, for rogn fra 20 til 30 øre, stykkprisen på sei fra 60 til 80 øre og kiloprisen på kveite var 75 øre. For husleie var det trukket 40 kroner.

Det framgår ikke hvem som var med i båtlaget. Teksten i brevet er normalisert, likeså tegnsetting. Brevet fant jeg nylig blant noen papirer som min far, Arne Bjørkvik (1913-1977) hadde tatt vare på. (Eilert Bjørkvik)

Av Kristian Bjørkvik

Halten den 9/2 1916

Kjære kone og børn!

Vi har nu vært her i 8 dager og det har vært rusket med veiret. Vi har trækt garn 2 ganger, men det har vært smått. Første gangen fikk vi 45 skrei, og

så fikk vi en stor håbrand, og den var det så meget lever i at det blev en 25,00 kr. for den.

I går fikk vi 86 skrei. Det er en pen pris. Vi fikk 1,30 pr stykk, så hvis at det blir litt fisk her i år,

så er det inkvan som gjør storforretning. I dag er det riktig fint veir, liden spak landvind.

Jeg har nu fått salttønner, men nu er jeg fløtelens. Det ble 2 flasker som ble tykk, men det er ikke så at forstå at du skal sende fløte. Det vil ikke lønne seg, for frakten er så stor. Jeg får vel kjøpe mig en donke fløte når jeg blir lei av svart kaffe.

Hvis at det kommer noen til deg, Ole Pevik eller Ludvik så tenn i lanternen og få dem til at se oppå mørkloftet på røret som kommer fra kammerset. Jeg tror nesten at det er et hull i muren attmed røret. Det er sement i en sekkpossa attmed barkkaret, og så er det sand i en kasse lenger innpå bryggen. Vil du gjøre dette, for jeg synes at det ligg så for meg dette.

Du må hilse smågutten fra meg at dem må være snill. Slipp dem ikke til Nasset. Si fra mig at dem ikke får lov til at gå til Nasset. Jeg har vært litt forkjølet og er fremdeles, men det er da vel en overgang vil jeg tro.

Jeg vil nu i dag tro at jeg får brev fra deg. Det er nu vel litt travalesert og få i vei brev kanskje. Hvis at du kunne få i ferskfisk, så må du kjøpe litt, for det blir kostbarere og sende herifra.

Her er en overmåte masse med folk. Det blir visst meget ødeleggelse, for her er så meget

motorbåter at du kan ikke tro det. Dem skal ha vært her smågutten, så skull dem ha fått hørt mangelen dut dut. Det er en sjau hele dagen. Det har vært saker for Ove tenker jeg. Han som er så flink til agere motor. Ja du skull ha sett alle motoran, Ove. Det har vel vært morosamt og sett alle pene motoran.

Her fiskes så voldsomt med storsild, at det er riktig en gru, opptil 4-5 tusen kr. I kvar sjølei her er fått litt fisk i dag, så det blir vel litt i år også. Vær alle hilset fra deres mann og pappa. Lev vel.

Jeg skal skrive utenpå til Ove, neste gang til Johan, og så den lille Arne. De må være snill til mamma alle 3

Halten tidlig på 1900 tallet

Sangertur i 1932

Rissa bibliotek fikk nylig inn en del materiale etter Indre Stjørna songlag som ble stiftet i 1927. Her en blant annet ei møtebok 1927-1944 med grundig dokumentasjon på virksomheten i koret. I 1932 var koret på utflukt til Bergmyran. Dirigent Ellev Aune (1882 – 1954) skrev er referat fra turen. Dette leste han opp på årsmøtet i 1933.

I 1932 besto styret i songlaget av Arvid Stallvik, formann, Arvid Bredesen, nestformann, Anna Bjørkvik (Brevik), Ove Bjørkvik, Peder S Husby og Klara Lysvand (Husby). Initiativtakeren til turen, John Lunde, hadde tidligere vært formann og var en av de ivrige sangere.

Simon Aune var vert på Bergmyran. Han var født på Tømmerbakken i 1887 som sønn av Anne Dorthea Larsdatter og Kristian Kristoffersen Dypvik. Simon var gift med Anna Jørgine Antonsdatter Rødsjø, og de slo seg ned som bureisere på Bergmyran. (Avskrift og kommentar ved Eilert Bjørkvik.)

Av Ellev Aune

Vil i dag dvele litt ved tanken gjennom det svundne år 1932. Tanken vil jeg vie til vårt yndlingsarbeid, sangen. Det første bilde som krysser meg forbi, er den kose og hyggelige "Bergmyrsturen". Songlaget hadde til å begynne med tenkt å ta en utflukt i løpet av sommeren til et sted som de ikke hadde vært før, og etter meget overveiing frem og tilbake, ble man enige om å planlegge en tur innover til "Ny Jords"

kolonisasjonsfelt på Bergmyran etter initiativ av hr John Lunde, en av våre interesserte tenorsangere.

Lørdag den 18. juni ble dagen for avreisen. Det ble leid 6 biler for anledningen, nemlig Lian, Strand, Moholt, Selnes, Husby og Frengen som kjørte oss. Det deltok 29 aktive sangere, 10 sopraner, 5 alter, 5 tenorer og 8 baser, samt 6 som ikke tilhørte songlaget, til sammen 35.

Avgangen ble bestemt til kl 2 lørdag ettermiddag 18. juni. 3 biler ble sendt til Råkvåg, så ble det omlasting ved Osaelv bru, og så begynte den herlige turen. Til å begynne med foregikk alt heldig til vi kom til Fevågskaret, hvor Arne Husbys bil punkterte, stoppet ved Hårberg og ventet, så passertes den vakre bygd Hasselvik med de bekjente "Ofarfjell" til Rissa og oppover den fine Skaugdalen til Skaug, hvor Frengens bil punkterte, stopp og reparasjon, igjen fortsattes oppover dalen til Skånøy hvor veien for biltrafikk slutter.

Så holdtes rast, men ved nøye ettersyn viste det seg at 1 bil manglet, nemlig A Husby. Kontorist Holmen kjørte da tilbake nedover til Seterbrua og tok disse med oppover til Skånøy. Han kjørte med en fart av ca 100 km i timen. Da veien var lagt i nokså kupert terreng, fløy formelig bilen fra den ene høyde til den annen, og Karen og Elen med flere ble kastet hulte til bulter, somme tider opp under taket og så ned i bunnen igjen, de var aldeles tummelumsk etter turen.

Sangerturer var populære

Den medbrakte niste ble spist, spaserstokker anskaffet, og marsjen nedover mot myran begynte. Veien gikk forbi et sagbruk ved en gård som heter "Bolfosøy", innover fine, flate utmarksslåtter, over elven hvor en primitiv bro passertes, som besto av en rund tømmerstokk. Snegleoverfarten over stokken tok ca 1 time, da mange var så redde at de nesten ble svimmel, men alle kom da heilabeina over. Så fortsattes atter innover fine moer med blomster og planter av alle sorter som finnes kun i "norsk fjelltereng". Så passertes en gård "Finli" som ligger midtveis mellom Skaugdalen og Verran. ½ times hvil, og så sattes full fart innover marken til "Berget". Nå begynte mange å spørre om det var langt igjen til Myran? Litt etter litt fikk vi se begynnelsen til en fin vei, hvor vi samledes og gikk i spent antrekk men "tagmarsch". Veiene var flate og snorrette med avstikkere til hver gård.

Gårdene var planmessig oppstukket etter terrenget med hvite stuebygninger og rødmalte fjøs. Da vi hadde passert ca 1 km, svingtes til høyre og S Aunes gård kom til syne, hvor vi stoppet. Ut kom vert og vertinne smilende oss i møte og ønsket velkommen til Myran. Det ble benket til bords, spiste og passierte, og alle var begeistret og følte seg som hjemme. Det ble sang og sang og atter sang til langt på natt. Så kom tiden da man skulle til å tenke på søvnen, men søvn ble det visst lite av, for sjåfør Moholt besørget natteunderholdning med guitarmusikk på en slik måte at ingen fikk blund, helt til kl 5 søndag morgen, da havnet musikeren i gulvet ved ovnen i bestestuen med en vedski under hodet. Bom stille i 2 timer til kl 7. Blåstes revelje, og alle mann opp og vasket og ordnet seg. Morgenkaffe ble drukket, og turer ble tatt i alle retninger. Fotografapparatene kom i gang, og mange kose bilder tatt. Tiden for øvrig gikk med til utferder, sang og musikk til kl 5. Da var det konsert samt en anslående tale av mester Lunde, fra sangerne til beboerne på Bergmyran, som høstet stort bifall.

Etter konserten ble servert rjomegraut og kjøttkaker. Kl 9 brøt vi leir og tok avskjed med våre verter for å drage på hjemveien. S Aune og familie fulgte oss helt til veien slutter på Myran, og vi fortsatte turen ut gjennom marken mellom høye grantrær og fint fuglekvisper i en ren aftenstemning full av minner og begeistring.

Hjemturen fra Skånøy tok 1 time 45 min, ca 65 km. Æren for turen tilkommer hr Lunde i første rekke, og vi sangere er ham stor takk skyldig. Ja, er det i sannhet ikke storartet, en fin sommerdag å samles en flokk unge glade og livsfriske sangere til en tur ut i naturen og få blande sin røst med naturens store sangerskare, minner som vi aldri glemmer hvor gamle vi blir. Å, enn om vi la mer merke til våre omgivelser i skog og mark, den vakre vår- og sommertid; jeg tror sinnet ble mer høytidsstemt og det sure hverdagskav kastet over bord, hvor mere liv og lyst vi da skulle ta fatt på vårt arbeid igjen. Hvilket ideal har vi ikke å arbeide mot, som har fått sangens nådegave.

Peder S. Husby, Guttorm Moholt og Georg Breivoll

Bilde av Indre Stjørna Songlag fra 1949

Indre Stjørna songlag 1949

(Navn på sangere som står i medlemslista fra 1932 er satt i *kursiv*). 1. rekke fra venstre: Dagny Dalemo, Petra Dypvik, Solveig Simonsen, Magnhild Simonsen, Kristian Ofstad, Thelma Thun, Odlaug Johansen, Jorun Grandal. 2. rekke: Hjördis Bjørkvik (Røstvold), Klara Stormo, Lovise Smolan, *Karen Aunhaug*, Ruth Stormo, Olaug Rosvoll, *Odlaug Bjørkvik*, Alma Breivoll. 3. rekke: Agnes Nygård, Agnes Hjertø, Ågot Terning. 4. rekke: Jørn Tøndervik, *Arne Bjørkvik*, *Georg Breivoll*, Noralf Nilsen, Arne Husby, *Johan Johansen*, Arne Dypvik, Erling Hansen. 5. rekke: Sigurd Jensen, *Ellev Aune*, *Petter Foss*, Nils Tokstad, *John Lunde*, Sverre Kulseth.

Disse var registrert som medlemmer av koret i 1932:

Ellev Aune, John Lunde, Ole Langeland, Johan Johansen, Georg Breivoll, Arvid Bredesen, Peder S Husby, Hermann Breivik, Arvid Stallvik, Petter Foss, Ove Bjørkvik, Petter Bedin, Arne Bjørkvik, Alise Arntsen (g Nygård), Lydia Nyland, Anna Bjørkvik (g Breivik), Helga Aune, Emilie Lysvand (g Selnes), Klara Lysvand (g Husby), Borghild Ingebrigtsen (g Husby), Gunvor Vestvik (g Bugge?), Asbjørg Husby, Kristianne Bjørkvik (g Husby), Klara Vorpvik (g Lie), Borghild Koren (g Skavdal), Marie Denstad, Olaug Bedin (g Bjørkvik), Anna Foss (g Tøndervik), Karen Arntsen (g Bredesen, senere Aunhaug), Dagny Nilsen (g Johansen), Ellen Dypvik (g Worpvik), Margot Grøtan, Evelyn Thun, Alma Monsvold (g Nerland), Paul Rødsjø, John L Småvik, Olaf Nøstvik (Worpvik), Håkon Hjertø.

Stjørnasangen

Tekst av Sverre Kulset,
Melodi ved Fredrik Lillegraven

Millom fjell og lier, kringom Stjørnafjord,
vent seg bygda vider med sin grøderik jord.
Fedrar her har rudd, kjærleg varmt og trutt.
Her dei livet gav til dei fann si grav

Fiskar seig i vilje, ror i storm og kav,
høgreist på sin tilje, skádar vidt mot hav.
Tar sin Gud i sinn, setter livet inn.
Havet gir og tar. Han den lagnad har.

Bonden bakom plogen, traust i all sin dá, d,
haustar grøda mogen, signa vart i sád.
Ungdomsmot og dygd gir oss framtidstrygd.
Gjev det verta slik til ei signing rik.

Kor du er i verda, kor din livsveg går,
minnst du på ferda Stjørna bygda vár.
Om din heimbygds glans, bind ein minnekrans.
Med all kjærleiks trong, syng vár Stjørna-song.

Refsnes i Rissa

Kulturminner og kulturmiljø i vakkert kulturlandskap

Av Kristin Prestvold,
kulturminnerådgiver Sør-Trøndelag fylkeskommune

Kulturminner er fortellende spor etter menn, kvinner og barn i fjern og nær fortid. Kulturminner oppleves i den tilstanden de er i nå av menneskene i dag. De er viktige elementer i opplevelsen og formidlingen av landskap og historie.

Kulturminner er alle spor kvinner, menn og barn etterlot seg og fremdeles etterlater seg i landskapet. Kulturminnene gir landskapet en historisk dimensjon. Kulturminner er det fysiske rammeverket rundt levde liv, og restene som ligger igjen er fortellende fragmenter av en fortidig virkelighet. Noen kulturminner er enkle å forstå, andre trenger forklaring. Kulturminner kan være skjulte, svake og nesten utvaskede spor i landskapet, ruiner, falleferdige bygninger og bygninger som stadig er i bruk, etterlatt maskineri og teknisk utstyr, solide konstruksjoner og rester etter tung industri. Bak de fysiske sporene er historiene om menneskene og deres liv og virke til hverdags og til fest.

Kulturmiljøet på Refsnes er et fyrverkeri av mangfold og variasjon. Her ligger forunderlig mange spor etter aktiviteter som forteller historiske bruddstykker om menneskers liv og virke fra de første menneskene kom til området i steinalderen til dagens bosetting, bebyggelse og bruk av området. På det berglendte neset som stikker ut i Stjørnfjorden ligger de eldste kulturminnene i området i form av tre åpne steinalderboplasser og en klynge med tre tufter etter runde hus fra steinalderen.

På samme nes ligger et gravfelt fra jernalderen med 7 lave røyser. En av røysene er rektangulær og meget spesiell med en reist stein i hvert hjørne. En sjeldenhet! I tillegg ligger en rekke nyere tids kulturminner på neset. Blant disse er et gammelt rettersted, tidligere laksevarp, rester i grunnen etter en revefarm, isdam hvor man tidligere tok is til ishuset på gården, steingjerder og ikke minst en bauta over menn fra Stjørna som deltok i Napoleonskrigene 1801-1814. I et område like ved neset ligger et stort jernaldergravfelt med rundt 40 røyser samt et lite med noen få og kanskje litt usikre røyser.

Første gang kulturminneforvaltninga i fylkeskommunen kom til Refsnes i kulturminne-ærend var på midten av 1990-tallet i forbindelse med en reguleringsplan for østlige deler av gårdsvaldet. Daværende grunneier Anders Refsnes hadde planer om å bygge utleiehytter for fisketurister ute på neset. Fylkeskommunen kjente på forhånd til de to gravfeltene som lå på eiendommen inntil planområdet, men visste ingenting om kulturminnene som lå skjult, overgrodd og nedvokst av skog og vegetasjon ute på neset. Det som etter hvert åpenbarte seg under busker, trær og kratt, fikk selv garvede kulturminnevernere til å sperre opp øynene. Så mange kulturminner av forskjellige slag, fra de første menneskene tok landet i bruk etter istiden til dagens drift og bruk, plassert i samme område, er sjelden vare! Forklaringen må være at området er berglendt og ikke egner seg mye til oppdyrking eller annen kulturminneødeleggende virksomhet.

Området har fått lov å ligge i ro uten store inngrep opp gjennom århundrene.

På grunn av kulturminneinteressene ble neset tatt ut av reguleringsplanen, og fylkeskommunen gikk i dialog med grunneier Anders Refsnes om skjøtsel og framrensing av kulturminnene. I årene som har gått siden den gang har han gjort et omfattende arbeid med å rydde skog mens fylkeskommunen, delvis i samarbeid med lokale skoleklasser og 4h-ungdom, har rensset fram gravrøyser og hustuffer.

I dag er store deler av dette attraktive området ryddet for undervegetasjon, busker, kratt og trær, og grunneier, tidligere og nåværende, bidrar til å holde vegetasjonen nede ved å holde storfe og sau på beite. Det gjenstår selvfølgelig en god del arbeid enkelte steder, men mange av røysene og tuftene som en gang var skjult av kratt og busker, ligger i dag godt synlige i all sin glans, slik de en gang var ment å vises i landskapet.

Anders Refsnes har selv fattet stor interesse for kulturminnene på eiendommen, og for noen år tilbake oppdaget han flere til da ukjente hustuffer fra steinalderen på en helt annen del av eiendommen.

Kaia før restaureringen

Han har også, med litt tilskudd fra fylkeskommunen, fått reparert den gamle dampskipskaia. Store deler av kaianlegget var i ferd med å falle sammen, og landgangen var ramlet helt ned. I dag er landgangen gjenreist og står i fordums prakt, klar til å ta i mot små og store båter.

Refsnes og Kulturminneåret 2009

I forbindelse med det offisielle Kulturminneåret 2009 har Sør-Trøndelag fylkeskommune valgt det helhetlige kulturmiljøet på Refsnes som fylkeskommunens spesielle bidrag og prosjekt gjennom året. På Refsnes samles mange aspekter omkring livberging over lang tid i et landskap knyttet til sjøen. Foruten å være et

helhetlig og sammensatt kulturmiljø, viser også arbeidet på Refsnes bredden i kulturminnearbeidet i fylket vårt, både på nyere og eldre tid. I området ved den gamle dampskipskaia er det nå aktuelt å restaurere gammelstua, Refsneshagen, og bruke den sammen med flere nybygg som utleiehus for fisketurister. Det er et omfattende arbeid som må gjøres for å få bygningen klar til å ta i mot gjester, men samtidig er bygningen et lovende eksempel på at ivaretagelse av gamle bygninger også kan være næringsutvikling. Restaureringen av gammelstua på Refsneshagen samler hensynet mellom vekst og vern og viser hvordan bruk og vern kan gå hånd i hånd slik at det som ble skapt for lenge siden og det som skapes i dag kan bli verdifulle elementer i kulturmiljøet også i framtiden.

Gammelstua på Refsneshagen under restaurering

Gjennom Kulturminneåret 2009 vil fylkeskommunen fortsette sitt arbeid med forskjellige skjøtselstiltak på eiendommen, et arbeid som vil fortsette lenge etter at Kulturminneåret 2009 er slutt. De gamle gravfeltene på området skal holdes ved like ved å holde vegetasjonen nede, muligheten for å rense fram og gjøre "nye" graver godt synlige for publikum er så absolutt til stede, den sammenraste isdammen skal tettes og restaureres til fordums standard, bautaen over de som var med i Napoleonskrigene skal repareres, steinalderboplassene og de runde hustuftene fra steinalderen skal gjøres forståelige og tilgjengelig.

Vi ønsker også i løpet av året å arrangere "Refsnesdagene" hvor vi viser arbeidet vårt med kulturminnene på Refsnes. Ønsket er at Refsnesområdet en gang i fremtiden skal bli et attraktivt og spektakulært område for publikum å ferdes i, og at området skal fremstå som et representativt kulturmiljø for de ytre fjordstrøk som folk flest kan besøke. For å få til dette må det lages gode kulturminnestier med skiltede kulturminner langs stien. Noe av området planlegges også å gjøres tilgjengelig for funksjonshemmede. Slik kan alle som ønsker og vil få muligheten til å oppleve disse attraktive kulturminnene i det vakre kulturlandskapet på Refsnes.

The North, Atlantik Canning Co A/S

Saga fabrikker

Bildet er fra først på 1900. Veien mellom Fevåg og Sørfjorden er enda ikke ferdig, og brua over Sagelva ser ut til å være ei enkel trebru. Sildoljefabrikken i forgrunnen og hermetikkfabrikken lengst bak.

Nytt fra Stjørna

Avisene på 1800-tallet fløt ikke over av nytt fra bygdene, men det var en og annen korrespondent som sørget for lokale nyheter, som her i Thronhjems Stiftsavis fredag 8.10.1875 nr 234, side 1. Vi vet ikke hvem korrespondenten var. Teksten i normalisert form. (ved Eilert Bjørkvik)

Fra Skjørn skrives den 2. oktober til Thronhjems Stiftsavis:

Silda kom heller ikke denne gang til å søke inn i Råkvågen, men trakk seg igjen etterhånden mer og mer utover fjorden, hvorfor heller intet notsteng ble gjort. Imidlertid er der både forrige og denne uke fisket ganske jevnt med garn, især drivgarn, og i den siste tid utelukkende med disse, nemlig fra 1 til 3-4 tønner pr. båt. Av fremmede fiskere er her enda ganske få, og av kjøpere nesten ingen annen end handelsmennene. Prisen er 7 a 8 ort tønner.

Innhøstningen av årets grøde er i denne uke så godt som tilendebrakt overalt her ute. Når

unntas, at havren på enkelte steder frøs sist i august, er avlingen i år meget rik, likesom den også er kommet ganske velberget i hus. Potetene er riktignok på de steder, hvor gresset frøs og visnet bort for tidlig, noe små, men forresten gir de mange fold og er av god kvalitet.

Forleden søndag tokes etter atskillig forutgående strid Hauges salmebok i bruk her i kirken. Da nu hvert av prestegjeldets 3 sogn har sin egen salmebok, nemlig et gamle Kingos, det andre Landstads og det tredje Hauges, så skal man her ikke kunne rose seg av den meget attrådde salmeboksenhet.

Bryggene ved Strandassjøen

Tegnet av Kåre Bromstad

Kåre Bromstad (1915 – 2001) utdannet seg til kunstmaler og arbeidet ved Den Norske Opera i mange år. De siste årene var han sjef for malersalen. Han har laget en rekke tegninger og malerier med motiver fra Stjørna

Smánytt fra Heimbygdslaget

Hjelp til bygdebokarbeidet

Arbeidet med bygdeboka går framover. Men det er mye arbeid med nyere slekt og eiere som krever mer arbeid enn beregnet.

Vi trenger derfor frivillige som kan hjelpe til med innsamling av opplysninger. Det kreves ikke annet enn litt ekstra tid til å besøke folk eller notere ned opplysninger om forhold som en kjenner fra egen familie.

Dette gjelder i første omgang forholdene i Råkvåg, men vi trenger også hjelp i de andre delene av Stjørna. Ta derfor kontakt med noen fra styret så skal vi skaffe skjema og informere om hva vi trenger av opplysninger.

Skal det bli en god slekts- og gårdshistorie må vi få med alle. Boka skal ha opplysninger om alle eiendommer, store som små.

Gjør en innsats så kommer bygdebøkene tidligere og opplysningene blir bedre. All hjelp er velkommen.

Gamle bilder

Bilder forteller mer enn mange ord. Derfor er vi opptatt av å samle inn og arkivere bilder fra gamle dager. Alt har interesse så ta vare på og la oss få kopiere bildene så de kan bli trygt oppbevart. Du bestemmer hvordan bildene kan brukes. Vi trenger masse bilder å velge i når bygdebøkene skal trykkes

Ta kontakt med Lars Bromstad så kan det avtales hvordan og når kopiering kan skje.

Gamle oppskrifter

Kulturminneåret 2009 fokuserer på "Dagliglivets kulturminner". Mat er en viktig del av livet og det er viktig å ta vare på lokale skikker og retter. Skriv derfor ned gamle oppskrifter og send dem til oss. Alle har sikkert forskjellige skikker knyttet til når og hvordan maten ble laget og servert. Ta også det med.